

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

راهکارهای پایایی و مانایی در خانواده متعالی

* طیبه بحرانی فرد

چکیده

وجود خانواده زمینه ای برای بنای جامعه است. لذا تحکیم پویایی خانواده متعالی عامل مهمی در ساختار یک جامعه سالم است. انسان در مسیر رشد و تکامل وجودی خود در معرض انتخاب های مختلفی قرار می گیرد که برخی از این انتخاب ها نسبت به برخی دیگر دارای اهمیت ویژه ای است. شاید یکی از انتخاب ها، انتخاب شخصی به عنوان همسر باشد. چرا که یکی از مهمترین انتخاب های فرد در طول زندگی خویش انتخاب آدمی برای ادامه مسیر زندگی می باشد. در عصر کنونی خانواده با چالش های فراوانی روبرو است که برخی از این چالش ها ارکان خانواده را متزلزل نموده. بنابراین لازم است راهکارهای پایایی و مانایی در خانواده متعالی بیان گردد. اگر هر یک از اعضای خانواده با شاخصه های تعالی خانواده آشنا باشد و در مسیر زندگی به کار گیرد می تواند تضمینی برای پایایی و تعالی خانواده باشد. لذا این تحقیق با روش توصیفی - تحلیلی و به شیوه کتابخانه ای در پی بررسی برخی معیارهای تربیتی برای پایایی و مانایی یک خانواده متعالی است که حاصل آن چنین شد: شادی و نشاط، شناخت تفاوت های جنسی، مدیریت اقتصادی، ایثار و فداکاری، کسب مهارت در حل مشکلات، صبر در زندگی، احترام و تکریم، عدالت، تشکر و قدردانی، عفو و صفح، گفت و گو و ... از مهم ترین راهکارهای پایایی و مانایی در خانواده متعالی است.

کلید واژه ها: خانواده متعالی، پایایی، مانایی، راهکارها

مقدمه

پرداختن به موضوع خانواده پرداختن به یک نیاز واقعی است که آبخشور آن از یک طرف واقعیت های اجتماعی و دینی است و از طرفی دیگر تحلیل القائنات است. این در حالی است که نگاه به خانواده نگاه به انسانیت است چرا که خانواده یکی از اصلی ترین و قدیمی ترین نهاد هایی است که بشر آن را تجربه کرده است. اگر سرمنشا و فلسفه وجودی تشکیل خانواده را بررسی کنیم به قطع یقین به این نتیجه خواهیم رسید که طبیعی ترین و پایدارترین نیاز انسان رسیدن به درجه کمال است چرا که خانواده رافع یکی از مهم ترین نیازهای انسان یعنی نیاز به آرامش سکون و استراحت است که خداوند با آفرینش زوج و جفت در کنار انسان این نیاز را برای انسان برآورده کرده است. خداوند متعال برای اینکه خانواده در کنار هم پویا، مانا، موفق و هدفمند باشد تنها یک راه را مجاز دانسته است آن هم تشکیل نهاد خانواده است. خداوند در سوره روم آیه ۲۱ به صراحت میفرماید: خداوند همسری در کنارتان قرار داد تا بدان وسیله آرامش یابید .

اهمیت پرداختن به این موضوع این است که خانواده ها با آگاه شدن با این راهکارها و به کار بردن آنها در زندگی خود موجب گرم شدن کانون خانواده و استحکام بیشتر آن می شوند و به دنبال آن با پایداری خانواده ها جامعه سالم تر و صالح تر خواهد بود.

ضرورت این موضوع این است که عدم آشنایی خانواده ها با چنین موضوعی باعث متزلزل شدن خانواده ها و از هم پاشیدن نظام خانواده می شود و به تبع جامعه با مشکلات فراوانی روبرو می شود.

خانواده برای هدفمند بودن مسیر خود باید مسیر هایی را دنبال کند تا به تعالی برسد که در مقاله حاضر از منظر پویایی و مانایی خانواده متعالی و میزان تاثیرگذاری این کارکردها بر روی متعالی شدن خانواده به بررسی می پردازد و برخی عوامل موثر را ذکر می کند.

در کتاب ها و مقالات زیادی به راهکار هایی برای پایایی و مانایی خانواده متعالی پرداخته شده است: آقای عباس پسندیده در کتاب رضایت زناشویی بیان می دارد: از مهم ترین مسائل برای همسران پایداری خانواده و رضامندی زناشویی می باشد. خانواده ای موفق خواهد بود که با ثبات و به دور از تزلزل باشد. عدم وجود پایداری، آینده نامطمئن را به دنبال دارد و دلگرم بودن و دلبستگی خانوادگی را غیر ممکن می کند. بالاتر از ثبات و پایداری خانواده ای موفق خواهد بود که از زندگی خود راضی و خوشنود باشد. احساس رضایتمندی و خوشنودی شور و شوق به زندگی را افزایش می دهد، کانون زندگی را گرم می نماید و خانواده را فعال، کارآمد و پیروز می کند. بی

تردید این امر مهم به مهارت نیاز دارد و دستیابی به آن در گرو رعایت مواردی است. به عبارت دیگر برای ساختن خانواده ای پایدار، آینده ای مطمئن و امن و ایجاد احساس رضایت باید راه حل های آن را دانست و به کار برد.^۱ آقای مومنی تیکدري در کتاب سبک زندگی مشترک این چنین می گویند: تامین استحکام خانواده نیاز به شناختی همه جانبه و فراگیر دارد تا بوسیله آن عوامل سعادت خانواده را فراهم نمود. توجه به سعادت خانواده نیز به شناخت عوامل استحکام خانواده به طور جامع نیاز دارد. این عوامل اساس سعادت خانواده بوده و نبوده هر کدام در سستی ارکان استحکام خانواده اثر دارد. یکی از این عوامل، استحکام مبانی اعتقادی نسبت به خانواده است.^۲

آقای حسین موسوی در کتاب نشاط در خانواده ذکر می کنند: عوامل موثر بسیاری وجود دارند که بر سالم یا ناسالم بودن خانواده موثر و سهیم خواهد بود. اگر کسی به دنبال و در اندیشه سلامت و تعالی و قوام و دوام جامعه است ناگزیر از پرداختن به موضوع خانواده است. زیرا هر میزان که خانواده دچار تزلزل شود سرنوشت جامعه نیز در معرض مشکلات و خطرات بیشتری خواهد بود و همچنین هرچه خانواده پویاتر فعال تر سرزنده با نشاط تر باشد جامعه نیز پرتحرک تر و سرزنده تر خواهد بود.^۳

خانم ناهید مسلمی در کتاب مبانی روان شناختی خوشبختی با نگرش دینی بیان می دارند: داشتن قناعت در زندگی یکی از راه های موثر در رضایت از زندگی است. قناعت خیری از جانب خداوند است که در صورت دست یابی انسان به آن خوشبختی او قطعی است. قناعت بر اساس آموزه های دین اثرات ارزشمندی دارد. انسان های قانع به خاطر مناعت طبعشان از آرامش بیشتری برخوردارند. واضح است که وقتی انسان به داشته دیگران بی تفاوت باشد و نسبت به آنچه دارد قانع، زندگی آرام تری در بعد مادی و معنوی خواهد داشت.^۴

پژوهش حاضر در سه محور به بررسی راهکار های پایایی و مانایی خانواده متعالی پرداخته است:

۱. مفهوم خانواده

۲. اهمیت و جایگاه خانواده

۳. راهکار های پایایی و مانایی خانواده

۱. پسندیده، رضایت زناشویی، ص ۴۷

۲. مومنی تیکدري، سبک زندگی مشترک، ص ۱۲۸

۳. موسوی، نشاط در خانواده، ص ۲۶

۴. طیبی، مبانی روان شناختی خوشبختی با نگرش دینی، ص ۱۲۶

۱. مفهوم شناسی

۱-۱- خانواده در لغت

خانواده در لغت به معنای خاندان، دودمان، اهل خانه، زن و فرزند، فامیل، اُتبار، خیل خانه از پدر و مادر و فرزندان و توابع آن و اهل بیت آن می باشد.

۱-۲- خانواده در اصطلاح

در معنای اصطلاحی خانواده اختلاف نظر وجود دارد و تعریف های متنوعی برای آن ذکر شده است. خانواده کوچک ترین گروه اجتماعی در جامعه می باشد که متشکل از پدر و مادر و فرزندان و گاهی خویشاوند نزدیک از قبیل قبیل پدربزرگ و مادربزرگ و عروس یا داماد می شود. مجموعه افرادی که از طریق رابطه زناشویی و رابطه آبا و اجدادی با یکدیگر پیوند مشترک دارند. مجموعه چیزهایی که از یک اصل و ریشه هستند و با هم پیوند مشترک دارند.^۴ با توجه به منابع اسلامی می توان خانواده را این گونه تعریف نمود: خانواده کوچک ترین و عمومی ترین و ساده ترین واحد اجتماعی می باشد که بر پایه ازدواج رسمی بین یک مرد و یک زن یا بیشتر تشکیل می شود و با تولد فرزندان گسترش و توسعه پیدا می کند.^۵

۲. اهمیت و جایگاه خانواده

خانواده از نهاد های مهم جامعه محسوب می شود به گونه ای که تاثیر آن در رشد و تعالی و شکوفایی جامعه غیر قابل انکار است. همه ادیان در رابطه با خانواده به دلیل همین اهمیتی که دارد شامل آموزه ها و دستوراتی می باشند. در این بین دین اسلام از جامع ترین و مترقی ترین اصول و آموزه ها و قوانین و دستورات نسبت به خانواده و ازدواج برخوردار است. در دین اسلام توصیه های بسیاری به ازدواج و تشکیل خانواده وجود دارد. اسلام علاوه بر بیان اصول و دستورات ازدواج و خانواده چگونگی داشتن خانواده مطلوب را معرفی کرده است.^۶ خانواده از دیدگاه اسلام دارای جایگاه والا و قداست ویژه ای می باشد به گونه ای که ساختن هیچ بنای مقدسی در نزد خداوند تعالی محبوب تر از تشکیل خانواده نمی باشد. پیامبر اکرم می فرماید: در اسلام محبوب تر از ازدواج نزد خدا بنایی نهاد

۱. عمید، فرهنگ فارسی عمید، ص ۴۲۳

۲. حسینی دشتی، معارف و معاریف، ص ۲۳

۳. معین، فرهنگ فارسی معین، ص ۱۰۰۰

۴. انوری، فرهنگ فشرده سخن، ص ۸۹۸

۵. احمدپناهی، خانواده از منظر دین و روان شناسی، پرتال جامع علوم انسانی

۶. سازمان فرهنگی خانواده پاسداران، خانواده متعالی معروف ها و منکرهای احکام خانواده و آثار آن، ص ۵

ممکن است نرمی گفتار گاهی موجب زیر پانهدن بخشی از حق شود که دیگر این ملایمت و نرمی ارزشی نخواهد داشت. پس باید در عین نرمی حق را پاس داشت و حقیقت را گفت و با ارائه دیدگاهی روشن و برآمده از اعتقاد و عدم استفاده از اصطلاحات دو پهلو راه را برای سو استفاده ببندد. و همچنین می توان با تعریض که به معنای این است که خطاب گوینده ظاهراً متوجه شخصی است ولی در حقیقت مقصود غیر او است در عین پاسداشت قاطعیت و شفافیت از درگیر شدن با مخاطب پرهیز کرد. در این صورت مقاصد خود را غیر مستقیم به مخاطب القا کرده است بدون آنکه به آنان برخورد کند.^۱

۱. ایروانی، مهارت گفت و گو، ص ۳۷-۳۱

نتیجه گیری

خانواده کوچک ترین و ساده ترین واحد اجتماعی و از نهادهای مهم جامعه می باشد به گونه ای که در رشد و شکوفایی جامعه تاثیر غیر قابل انکاری دارد درس آیات قرآن کریم توجه زیادی به خانواده و تکریم والدین شده است خانواده که از نظام های اولیه بشر است حتی با وجود تحولات و کارکردهای خود ثابت مانده و اهمیت بالایی در همه جوامع دارد در عصر حاضر خانواده با چالش های فراوانی روبرو است و مشکلات زیادی در خانواده ها وجود دارد خانواده ها نیاز به توصیه هایی تربیتی و روانشناختی و مهارت هایی برای مواجهه با این مشکلات دارد روانشناسی و آموزه های اسلام لبریز است توصیه های کاربردی برای مسائل خانواده از جزئی ترین تا مهم ترین می باشد از مهمترین راهکارهای پایایی و مانایی خانواده شادی و نشاط شناخت تفاوت های جنسی مدیریت اقتصادی ابراز محبت و بیان احساسات ایثار و فداکاری کسب مهارت در حل مشکلات صبر در زندگی احترام و تکریم عدالت قدرشناسی و تشکر عفو و صفح گفتگو می باشد.

اساس دستورات اسلام بر پایه محبت و رحمت است ولی همیشه نمی توان از آن استفاده کرد بلکه گاهی شمشیر قانون هم لازم است خانواده مانند کشور در آن هم لطافت اخلاق است هم خشونت قانون هم گذشت هم انتقام هم شیرینی آغوش هم تلخی جدایی هم رفاقت هم گسستگی هم طهارت و پاکدامنی هم خیانت و سرکشی است پس باید دید با وجود این همه تضاد دو همسر چگونه زندگی را پایه ریزی می کنند تا از جنبه های مثبت و نورانی این کانون بیشتر استفاده نمایند و به قله های سعادت صعود کنند و کمتر به ابعاد منفی و تاریک آن گرفتار شوند و از سقوط در دره هلاکت نجات یابند.^۱

۱. سعیدیان، آیین همسراری و تدبیر خانواده، ص ۱۷

فهرست منابع

* قرآن کریم

۱. امینی، ابراهیم، **همسرداری**، قم: بوستان کتاب، سی و چهارم، ۱۳۹۳
۲. انوری، حسن، **فرهنگ فشرده سخن**، تهران: سخن، ۱۳۸۲
۳. ایروانی، جواد، **مهارت گفت وگو: فرهنگ و روابط اجتماعی در آموزه های اسلامی**، مشهد: دانشگاه علوم اسلامی رضوی، نهم، ۱۳۹۰
۴. پاکزاد، مهدی، **پیوند دو قلب**، انتشارات ارم، چهارم، ۱۳۷۸
۵. پسندیده، عباس، **رضایت از زندگی**، قم: نشر دارالحدیث، یازدهم، ۱۳۹۱
۶. -----، **رضایت زناشویی**، قم نشر دارالحدیث، دوازدهم، ۱۴۰۰
۷. حسین زاده، علی، **همسران سازگار**، موسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی، ششم، ۱۳۸۸
۸. حسینی، داوود، **روابط سالم در خانواده**، تهیه مرکز پژوهشی های صدا و سیما، قم: موسسه بوستان کتاب، هفدهم، ۱۳۸۹
۹. حسینی دشتی، مصطفی، **معارف و معاریف دایره معارف جامع اسلامی**، تهران: موسسه فرهنگی آرایه، اول، ۱۳۸۵
۱۰. رحیمی، عباس، **زندگی موفق، راز های خوب زیستن**، قم: جمال، دهم، ۱۳۸۹
۱۱. رحیمی، عبدالله، نور علیزاده میانجی، مسعود، **همسران همساز**، قم: مرکز مدیریت حوزه علمیه خواهران، نشر هاجر، سوم، ۱۴۰۲
۱۲. سازمان فرهنگی خانواده سپاه پاسداران، **خانواده متعالی معروف ها و منکر های احکام خانواده و**

آثار آن

۱۳. سالاری فر، محمد رضا، **در آمدی بر نظام خانواده**، قم: مرکز مدیریت حوزه های علمیه، نشر هاجر، دهم، پاییز ۹۲
۱۴. سعیدیان، محسن، **آیین همسرداری و تدبیر خانواده**، تهران: مرکز فرهنگی انتشاراتی منیر، اول، ۱۳۸۴

۱۵. شیرویه بن شهردار الدیلمی الهمدانی، **الفردوس بمآثور الخطاب**، تحقیق: محمد السعید بیسونی زغلول، بیروت: دارالکتب العلمیه، اول، ۱۴۰۶ق
۱۶. صدوق، محمد بن علی بن بابویه، **من لا یحضره الفقیه**، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، قم: ایران، دوم، ۱۴۱۳ق
۱۷. طیبی، ناهید، معین الاسلام، مریم، **مبانی روانشناختی خوش بختی با نگرش دینی**، قم: بهشت بینش، چاپ دوم، پاییز ۱۳۸۳
۱۸. عزیزی تهرانی، علیرضا، **از دواج و خانواده در کلام خدا**، قم، دارالصادقین، چاپ اول، زمستان ۱۳۷۶
۱۹. عمید، حسن، **فرهنگ فارسی عمید**، تهران: فرهنگ نما، اول ۱۳۸۸
۲۰. فرحزاد، حبیب الله، **طعم زندگی آموزه های برای بهتر زیستن**، قم: طوبای محبت، دوم، ۱۳۹۴
۲۱. کلینی، محمد بن یعقوب، **کافی**، مصحح: محمد آخوندی، علی اکبر غفاری، تهران: دارالکتب اسلامی، چهارم، بی تا
۲۲. مجلسی، محمد باقر، **بحار الانوار**، بیروت: دارالاحیاء تراث العربی، دوم، بی تا
۲۳. محمدی صیفار، مهدی، **مشق عشق**، معاونت فرهنگی و اجتماعی سازمان اوقات و امور خیریه، اول ۱۳۹۳
۲۴. مصلح، حسن، **زوج موفق**، قم، سبط اکبر، زمستان ۱۴۰۱
۲۵. معین، محمد، **فرهنگ فارسی معین**، تهران: نامن، دوم، ۱۳۸۶
۲۶. ملک محمودی الیگودرزی، امیر، **راهنمای خانواده: راز های شاد زیستن و خوش بختی در کانون گرم خانواده**، قم: شهاب الدین، هیجدهم ۱۳۸۶
۲۷. موسوی، حسین، **نشاط در خانواده**، قم: دارالطب، سی و سوم، خرداد ۱۳۹۷
۲۸. مومنی تیکدری، مهدی، **سبک زندگی مشترک عوامل و موانع استحکام خانواده از منظر آیات و روایات**، قم: مولف، اول ۱۳۹۴
۲۹. نوری، میرزا حسین، **مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل**، موسسه آل بیت علیهم السلام، بیروت، لبنان، اول ۱۴۰۸ق

مقاله

۳۰. احمدپناهی، علی، **دین و روان شناسی**، معرفت ۱۳۸۷، شماره ۱۳۵، پرتال جامع علوم انسانی

۳۱. سلیمی، هادی، محسن زاده، فرشاد، نظری، علی محمد، **پیش بینی سازگاری زناشویی بر اساس انسجام**

خانوادگی، مهارت تصمیم گیری و حل مساله و مهارت های مقابله، پرتال جامع علوم انسانی